

משימות אמנעה אווירית- ייעוד וביצוע

ייתי, מקלטי המטוסים, ויחסי הכוחות, לא יהיה זה מן החכמה לנסות ולהשיג עליונות באוויר, לפני שהוקצו משאבים לסיוע לכוחות הקרקע, משום שפעולה זו תאריך זמן רב מדי. אם אמנם יתרחש קרב להשגת "עליונות באוויר", יהיה לכוח האווירי הטקטי תפקיד משני בלבד, בעל השפעה קלושה על התוצאה הסופית. כן יעמוד קרב מסוג זה בסתירה לתפיסה שהנחתה את מפתחי המטוס הרב תכליתי, שהושקע בו ממון רב.

ההפצצה האסטרטגית ואמנעת האספקה יוצאות גם הן מתוך הנחה שקיים מצב של מלחמה מתמשכת, כאשר כוחות הקרקע לא הצליחו להגיע לידי הכרעה (או הופרדו). תפיסה זו מבטא גילוי דואה כאשר הוא מנתח את מלחמת העולם הראשונה. על פי תפיסה זו, אכן הייתה קיימת האפשרות שרצון ההתנגדות של האויב יושפע מבלי שיהיה צורך להביס את כוחות הקרקע שלו, שזהו תהליך יקר למדי.

אם פעולה זו לא השיגה את התוצאות הרצויות ניתן עדיין להשיג את התשתית התעשייתית של האויב, כדי למנוע אספקה לכוחותיו בשדה הקרב. הנחות אלה התייחסו רק בחלקן במלחמת העולם השנייה. מלחמת הכזק של הגרמנים ("הבליצקריג") ערערה הנחה זו בשלבים הראשונים, אך בסופו של דבר הוכיחו כוחות הקרקע של בעלות הברית, אשר נעו באיטיות, את נכונותה. מכל מקום הפצצה או אמנעה אסטרטגית בקנה מידה נרחב שייכת עתה לתחום הפעילות של כוחות אסטרטגיים גרעיניים.

ההגיון העומד ביסודה של האמנעה האסטרטגית דומה במידת מה לזה שנמצא ביסודה של אמנעת האספקה, שכן מדובר בשלילת האפשרות מן האויב לחדש את האספקה לכוחותיו הפרוסים ובכך להביא לפילתו. ניתן היה לנקוט פעולה זו רק נגד כוחות שריון שהיו מרוחקים מבסיסהם, בדומה ל"קורפוס אפריקה", שנתייב התינועה שלו היו בדרך הים. אמנעה זו הייתה בלתי יעילה נגד חיילי החי"ר היפני באוקינוס השקט, שנוקטו לאספקה מועטה בלבד, ונגד כוחות שהיו פרוסים בשטחים נרחבים.

בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה נתחזקה האמונה ביעילותו של מטוס הסיור, בשל הטווח המשופר ויכולת הנשיאה שלו (וכן בשל שיפורים אחרים שצפוים להתבצע בדיוק החימוש). אמנעת האספקה תרמה גם היא להעלאת קרנם של כוחות האוויר הטקטיים, בהבטיחה ששוב לא יישמשו רק ככוח עזר לכוחות היבשה.

במלחמת קוריאה ובמלחמת ויאט-נאם לא היה לאויב חיל אוויר, ולא הייתה לו כמעט תשתית תעשייתית. אמנעת האספקה הפכה אם כן לעיקר מבצעיו של חיל האוויר. מההתרחשויות בשטח ניתן להסיק חד משמעית, שמטרת אמנעת האספקה – היינו להביא להתמוטטות כוחות האויב – לא הושגה. למעשה, לא ניתן היה להשיג מטרה זו בשל יכולתו של האויב להסתגל

לוטנאנט קולונל סטיבן ל' קאנבי

מרכזים פוליטיים וכדומה. ניתן לחלק קבוצת מטרות זו לשלוש: תקיפת בסיסי אוויר, אמנעה אסטרטגית ואמנעת אספקה. ייתכן ובעבר, היה מקום לפעולות אלה, אך ספק אם בהווה ובעתיד יש מקום לביצוען באמצעות מטוסים מאוישים. החשיבות שיוחסה לתקיפת בסיסי אוויר נעוצה בקלות היחסית בה ניתן להשמיד חיל אוויר בקניני לעומת השמדתו בקרבות אוויר, אולם המקלטים שנבנו להגנת המטוסים, זמן ההמראה הקצר, ויכולת ההמראה ממסלול לים קצרים, המאפיינים רבים ממטוסי הקרב הסובייטיים, בנוסף למערכות הגנה קרקעיות יעילות, הפכו את תקיפת בסיסי האוויר לפעולה קשה ויקרה. גם ההתפתחויות הטכנולוגיות מטות את כף המאזניים לרעת המטוס המאויש. הנחיית השלב הסופי הביאה לשיפור ניכר ביעילות ההגנה האווירית וביעילות מערכות הטילים המ- שוגרים מרחוק, (בעיקר בזו של תחמושת המצרר לשיבוש מסלולים) אך היא הביאה לשיפור מזערי בלבד ביעילות המטוס המאויש. יתר על כן, טילי שטח-שטח פותחים אפשרויות נוספות החסרות כיום בכוחות האוויר כגון: פגיעה במנחתי מטוסים בעור המטוסים באוויר.

חילוקי דעות חריפים יותר מעוררת התפיסה, שהעליונות הכללית באוויר, מפנה את מקומה לעליונות הזמנית, המקומית, שמטרתה למנוע התערבות מקומית של כוחות האוויר של האויב, בעת סיוע אווירי ידידותי, ובמבצעי כוחות הקרקע. עליונות כללית באוויר, היא רק תנאי מוקדם במלחמה ארוכה, בה יש להתמיד במאמץ האווירי במשך תקופה ארוכה. במקרה זה, יש צורך בעליונות כללית באוויר, הן כדי לבצע הפצצות חוזרות ונשנות, והן כדי לאפשר את הפניית משאבי האוויר משמירת העליונות באוויר, לסיוע לכוחות הקרקע. השיקול הראשון, כלומר, הפצצה אסטרטגית, כבר אינו רלבנטי למטוסים טקטיים. ואילו השיקול השני, הפניית משאבי אוויר – מקבל משמעות, כאשר בשטח שוררים תנאים זהים לאלה ששררו במלחמת העולם השנייה, כאשר בעלות הברית יכלו לשחק מבסיסהם שבבריטניה את ההגנה האווירית של האויב, ורק לאחר מכן, להנחות את כוחות הקרקע.

תנאים אלה לא יתקיימו כמובן, אם תפרוץ מלחמה באירופה. לאור היקף הצידוד הסובי

לסיוע האווירי הטקטי מספר תפקידים. שלושה מהם – אמנעה, סיור חמוש וסיוע אווירי קרוב – התייחסו כהרחבה של הזרוע הארטילרית. תפקיד נוסף – אמנעה בעומק שטח האויב – נוצר במהלך מלחמת העולם השנייה כחלק ממיניו דיוניות ששאפה להוציא את נושא הסיוע האווירי הטקטי מירי כוחות היבשה. למרבה האירוניה דווקא משימה זו הוכיחה את עצמה כיקרה ביותר ובלתי יעילה, וההתפתחויות הצפויות בטקטיקה ובטכנולוגיה ישחקו אותה שחיקה נוספת. מאחר שחיל האוויר הטקטי מוציא את עיקר משאביו למשימה זו יש צורך לבחון אותה מחדש.

הדברים שלהלן עוסקים במשימה זו ובוחנים אותה לאור ההתפתחויות הטכנולוגיות והאסטרטגיות.

מאז ומתמיד הושם דגש בחיל האוויר הטקטי של ארצות הברית על אמנעה בכלל ועל אמנעה בעומק שטח האויב בפרט. הדרישות הגבוהות שמציגה פעולת האמי נעה האווירית בנושאי מהירות, טווח, מטען תכליתי ואוויוניקה עושות אותה לאחת המשימות הקשות והמורכבות ביותר העומי דות בפני חיל האוויר הטקטי. תשומת הלב הרבה, שהוקדשה לנושא האמנעה בעומק שטח האויב, הביאה להקצאת רבע מתקציב הביטחון לחילות האוויר הטקטיים: חיל אוויר של כוחות היבשה, הצי והמארינס, היינו יותר משהוקצה לכוחות הקרקע או לכוחות האסטרטגיים.

במה שנוגע לתכנון המטוס יש להבחין בין שני סוגי אמנעה: פעולת אמנעה בעומק שטח האויב, ופעולת אמנעה בשדה הקרב. מטרת האמנעה בעומק שטח האויב היא להשמיד מטרות בעלות ערך רב הנמצאות שם כגון: שדות תעופה, מערכות שיגור לנשק גרעיני, אזורי כינוס, תחנות כוח,

המאמר תורגם מתוך ה-Military Review, יולי 1979.

לתנועה לילית, ובשל שיעורי הצריכה הנמוכים של חיילי החי"ר האסיאתי. הטכנר לוגיה, שבאה לידי ביטוי בחישנים מתוחכמים שהותקנו על מטוסי תובלה נושאי מקלעים רבי קנים, אפשרה אמנם לפגוע באויב בשעות הלילה, אך רק בסביבה אווירית שלא הייתה צפופה בטילים.

באירופה, לא ניתן לנקוט אמנע אספקה מכמה סיבות: ראשית, קשה לחסום רשת כבישים צפופה בעזרת נשק קונבנציונאלי. שנית, לא ניתן לנהל מלחמת התשה נגד כלי רכב של האויב באזור בו קיימת הגנה אווירית מתוחכמת. שלישית, התוקף יכול להעריך מראש את צרכיו ולהכין מצבורים בקו הקדמי, ולבסוף פער הזמן שלפני האמנעה משפיע על הכוחות הפרוסים.

משום כך, אין אמנע אספקה יכולה להשיג את מטרתה, שהיא "לחנוק" את הכוחות הקדמיים, וחשוב מכך, אין בכוחה לשבש את התכנון המבצעי של האויב ולפגוע במערכת הפיקוד שלו. היא רק תגרום לתוקף להוצאות נוספות, שתתבטאנה במציאת דרכי מעקף, הפעלת מהנדסים נוספים, ואבדן ציור וחיי אדם. במלחמה קצרה אין להוצאות אלה משקל רב, אך במלחמה ארוכה, יש להן חשיבות רק אם יכולתם של הכוחות המבצעים את פעולת האמנעה להחזיק מעמד חרף אבדן הטייסים והמטוסים, עולה על יכולתם של הכוחות הנפגעים לשאת בנוקים.

בעבר הקרוב, כאשר השתמשו בפצצות פשוטות, היה הצד המבצע את פעולת האמנעה הסובל העיקרי. עתה, עם פיתוחן של "פצצות חכמות" ופצצות מצרר חודרות בטון, חל שיפור במצב זה כאשר מדובר בפעולה נגד רשת דלילה של דרכי תחבורה, שבה נקודות תורפה, אך בתנאים הקיימים ביבשת אירופה, אין טכנולוגיות חדשות אלה יעילות די הצורך. רשת הדרכים צפופה מדי, ואילו האמצעים הטכנולוגיים המאפשרים שיגור תחמושת מרחוק, הופכים זמינים רק כדי לפגוע בנקודות תורפה גיאוגרפיות קבועות כגון: גשרים מרכזיים ודרכי גישה אליהם. אמנע אספקה תהיה יעילה רק אם יוול מחירים של אמצעים חדשים אלה, ואם יופעל נשק גרעיני טקטי.

אמנעה בשדה הקרב הוא הסוג השני של אמנעה, שתכליתה להשמיד את רשת הדרכים, כלי הרכב, והאספקה בדרכים לקו המוצבים הקדמיים (קמ"ק). בלשון אחרת, אמנעה בשדה הקרב באה לשבש את התכניות המבצעיות של האויב בעיקר כשהיא מלווה במתקפה ובהתקפות נגד בהיקף רחב, ולפגוע במערכת הפיקוד שלו. בהשמדה מקרית של גשרים וכלי רכב על פני חזית רחבה אין תועלת רבה, מלבד גרימת אבדן ציור וחיי אדם. ולכן יש משמעות רק במלחמה ממושכת.

המטרה האמיתית של האמנעה בשדה הקרב צריכה להיות השגת תנופה בהתקדמות כדי למנוע מהאויב להפעיל את כוחות העתודה, ולהעביר את כוחותיו לגזרות בעלות חשיבות מכרעת. כלומר, ניתן להשיג את התוצאה הסופית רק בגזרה צרה של

החזית כולה, ורק באמצעות חסימת דרכים בהיקף נרחב, או השמדת כלי רכב בתוך גבולות גזרה צרה זו.

לסוג אמנעה זה, חשיבות מכרעת בחזית נאט"ו. תפקידה לפגוע ביכולתו של התוקף לרכז את כוחותיו עוד לפני ההבקעה עצמה. לאחר ההבקעה, תפקידה להאית את זרימת עתודות הדרג השני (אם לא להשמידן, לפחות לחסום את התקדמותן). כך שכוחות היבשה יוכלו למנוע מהתוקף לנצל את ההזדמנות ולהזרים את כוחותיו המשוריינים דרך אזור ההבקעה, לתוך עורף ההגנה, שמערכיה שוכשו.

אמנעה בשדה הקרב ניתן לבצע בשלושה אזורים ונגד שני סוגי מטרות. ניתן לרכז את מאמצי האמנעה באזור ההבקעה מאחורי קו המגע, בבסיס אזור ההבקעה כדי לבלמה, או בשטח בצורת חרוט המשתרע מנקודת ההבקעה הצפויה בעומק כ־100 ק"מ אל תוך עורף התוקף שם נמצאים אזורי הכינוס של כוחות העתודה שלו. המטרות הכלליות הן כלי הרכב ונתיבי התנועה של האויב. יש למקד את עיקר פעולות האמנעה, שמטרתן לסייע להגנה, נגד כלי הרכב באזור ההבקעה עצמו, ונגד רשת הדרכים בבסיס אזור ההבקעה. שיטות ההנחייה המתקדמות עשויות להביא תועלת בבלימת ההבקעה באמצעות תקיפת נקודות התורפה הגיאוגרפיות הידועות ברשת הדרכים.

בפרק הזמן שבין זיהוי אזור ההבקעה המרכזי לבין הפריצה הממשית, יש להימנע מתקיפה אל תוך השטח בצורת החרוט, לתקופה קצרה בלבד (לכל היותר ימים אחדים). ה"חרוט" הוא אזור בו עלולים הסובייטים לרכז ולתאם את פעולת טייסות הקרב ומערכות ההגנה האווירית המאיימות שלהם. הם עלולים לפרוס את יחידות ההגנה האווירית האורגניות, ולרכז את יחידות האם עצמן בשטחי כינוס מיוערים (המונח הבריטי הוא "מקומות מסתור"), וכללית, בלתי אפשרי יהיה לתקפן מן האוויר באורח אפקטיבי.

אפילו יהיו יחידות אלה חשופות להתקפה, תהיה לכך השפעה כלשהי על מהלך הקרב רק לאחר שייגרמו להן אבדות כבדות. זאת בשל המספר הרב של כוחות העתודה שירוכזו באזור ה"חרוט", וימתינו לרגע ההבקעה ולניצול ההצלחה לאחר מכן. משום כך, המטרה הראשונה במעלה באזור ה"חרוט" צריכה להיות רשת הדרכים, תוך שימת דגש על קודקוד ה"חרוט".

אולם, בעוד ההגנה האווירית הסובייטית חזקה ביותר בתוך שטח ה"חרוט", הרי באזור ההבקעה עצמו היא חלשה מאוד. במצב זה יוכל האויב לפרוס רק חלק מיחידות ההגנה האווירית האורגניות שלו בעמדות תצפית, וחשוב מכך, משום אופיו המהיר של מבצע מסוג זה, לא ניתן להקפיד על הצבה מדויקת של כלי הנשק ועל התיאום ביניהם. באזור ההבקעה לא יהיו מכשירי מכ"ם כפולים וחופפים וכלי הנשק לא יוצבו בעומקו בצפיפות. כך לא יתקיימו שני המאפיינים של מערכת ההגנה האווירית של הסובייטים. כן לא ניתן יהיה לתאם

בין מטוסי הקרב ומערכת ההגנה האווירית הקרקעית. בנוסף לכך, לא ניתן יהיה לבצע יירוט יעיל המבוקר מהקרקע, עקב מגבלות רום (נגד מטוס סיוע לכוחות הקרקע הטס בגובה נמוך), ולפעול נגד מצבי הרוויית המכ"ם (נגד מטוסים הטסים בגובה רב). יתרה מזאת, צורת אזור ההבקעה תהיה כזו שהמטוסים יוכלו לחצות אותו מזוויות רבות בגיחות חוזרות ונשנות. אלה הם הגורמים המקשים על פעולת מערכת ההגנה האווירית הקרקעית נגד מטוסים הטסים בגובה מזערי. כללית, יהיו אלה כלי הרכב שיהוו מטרה בפעולות אלה.

אם האויב מוסיף להתקדם, ניתן בקלות לזהות את כלי הרכב כשהם נעים בטור בדרכים. במקרה זה, נעשה תהליך הרכשת המטרות ותיאום פשוט יותר של זמני התקיפה. שיבושים ברשת הדרכים יביאו להתקבצות טורי האויב, ויקלו על תהליך זה. אם הבחנה בין מטרות תהפוך לעובדה מעשית – תהיה, בסופו של דבר, הארטילריה ולא הטנקים – למטרה קלה ונוחה לפגיעה על ידי כוחות האוויר. ניתן לחסום (לפחות חלקית) את רשת הדרכים בבסיס שטח ההבקעה ובכך למנוע מהאויב להחליף בקלות את כלי הרכב שנפגעו בתוך אזור זה. כאשר פעולת האמנעה באה לסייע למתקפה, יש לבצע בשטח דמוי חרוט, שקודקודו בנקודת ההבקעה. על פי רוב, יבחר התוקף באזור זה, וההגנה האווירית תהיה לכן יותר רלילה. מטרת התקיפה בתוך השטח דמוי החרוט היא לפגוע בכוחות העתודה המבצעיים של האויב. הטוב ביותר יהיה להשמידם או לחסום את התקדמותם. מבחינה מעשית, המטרה היא לשבש את ההתקדמות המתואמת של כוחות העתודה לתוך האזור.

על מנת לשמור על גורם ההפתעה אין להרבות בפעולת כוחות האוויר ההתקפיים באזור זה לפני מועד ההתקפה (אם יופתע האויב, לא יוכל להעביר תגובות לאזור). אם אבד גורם ההפתעה, מוכן מאליו שיש לתקוף באזור אחר.

עקב שינויים במבנה כוחות היבשה והכמות הגדולה של נשק נגד טנקים שברשותם, יכול הצורך באמנעה בשדה הקרב בתוך שטח האויב להצטמצם למגננה בלבד. תחת זאת, יש לחסוך במשאבי אוויר יקרים לקראת ההבקעה והשלבים המכניים שלה. ייתכן ויהיה צורך לבודד את השטח שלפני הקמ"ק, אך מוטב להפעיל מטל"רים כדי לתקוף את כוחות היבשה, ואילו את רשת הדרכים ניתן לתקוף בתחמושת המשוגרת מרחוק. כן יש לדרות את מתן הסיוע האווירי לכוחות הקרקע עד לאחר תחילת הקרב, ותקיפת מערכת ההגנה האווירית של המגן.

ברור כי פעולה מסוג זה, עומדת בסתירה להשקפה המסורתית לגבי תפקידו של כוח אווירי טקטי. עתה, מהווים כוחות היבשה כוח חיוני ביותר לביצוע הפעולה של חיל אווירי טקטי בהתקפה ולא להפך (בדומה למצבם של כוחות היבשה הישראליים במלחמת יום הכיפורים).